

Д.Г. Іванченко, М.І. Романенко, М.В. Глущенко, Г.В. Милосердова, І.Ф. Бєленічев

**СИНТЕЗ ТА ВИВЧЕННЯ АНТИОКСИДАНТНОЇ ДІЇ
8-АРИЛІДЕНГІДРАЗИНО-1-п-ХЛОРОБЕНЗИЛТЕОБРОМІНІВ**

Запорізький державний медичний університет

Ключові слова: синтез, антиоксидантна дія, ПМР-спектроскопія, ксантин, теобромін

Синтезовано ряд похідних 8-ариліденгідразино-1-*n*-хлоробензилтеобромінів, структура яких підтверджена методом ПМР-спектроскопії. Антиоксидантна активність синтезованих сполук вивчалась методом вільнорадикального окиснення. Показана перспектива вивчення антиоксидантів в ряду похідних 8-ариліденгідразино-1-*n*-хлоробензилтеоброміну.

В патогенезі більшості серцево-судинних захворювань провідна роль належить активації оксидативного стресу з утворенням первинних та вторинних дериватів вільнорадикального окиснення ліпідів, які модифікують більшість біомолекул з утворенням, зокрема, біологічно активних речовин. Це призводить до порушення гомеостазу та потребує фармакокорекції. Тому робота із синтезу нових сполук, що виявляють антиоксидантну активність є актуальною та перспективною, особливо, серед похідних ксантину, серед яких знайдені сполуки, які виявляють значну антиоксидантну активність [1-3].

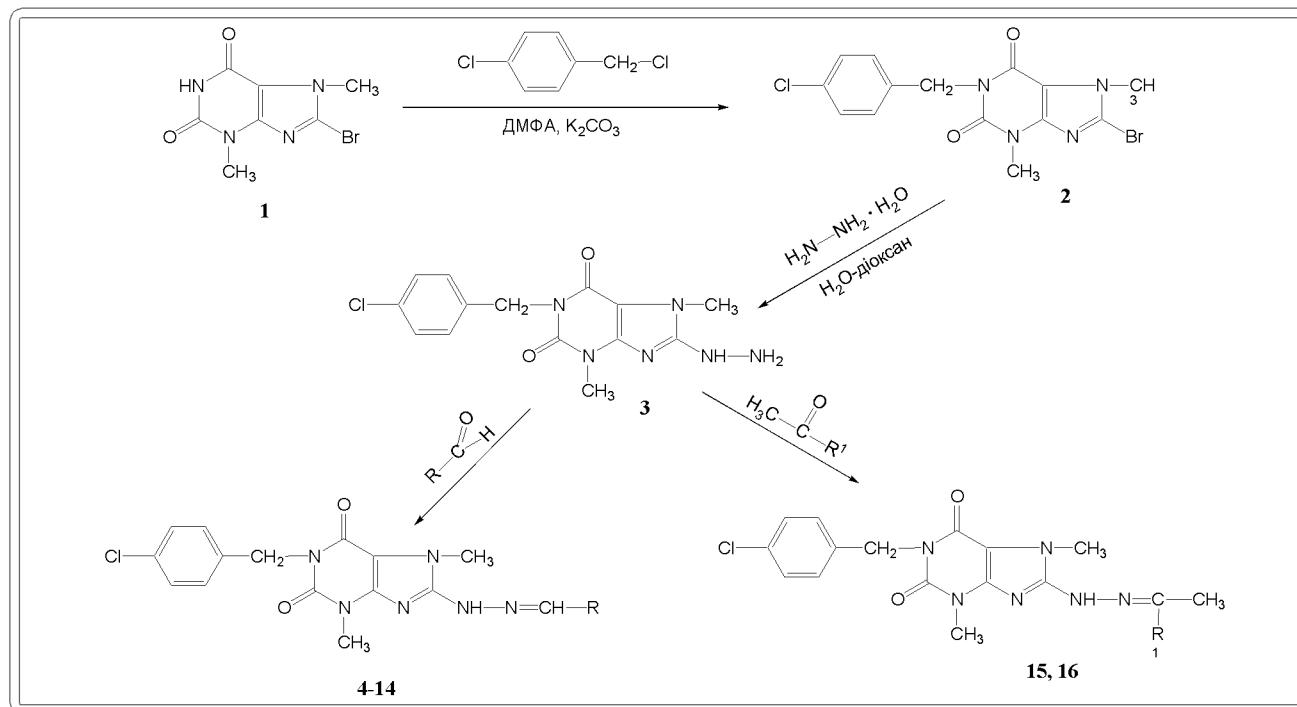
Мета даної роботи – пошук нових біологічно активних сполук антиоксидантної дії серед похідних ксантину, які в перспективі можна використати в комплексній терапії різних серцево-судинних захворювань.

У відповідності з вищевказаним нами були здійснені наступні перетворення на основі 8-бромотеоброміну (1) [4] (рис.1).

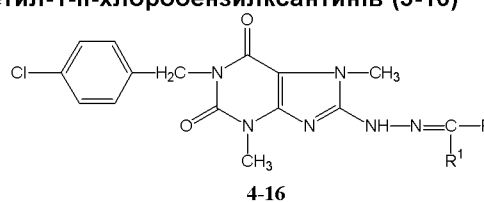
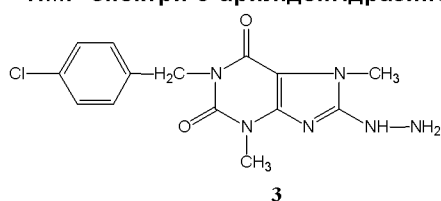
Як показано на схемі (рис.1) бензилювання 8-бро-

мотеоброміну *n*-хлоробензилхлоридом в середовищі диметилформаміду (ДМФА) в присутності безводного натрію карбонату з високим виходом веде до утворення неопisanого раніше 8-бромо-1-*n*-хлоробензилтеоброміну (2), який при нетривалому кип'ятінні, з надлишком гідрозину гідрату в суміші вода-діоксан, перетворюється на відповідний 8-гідразинотеобромін (3), на основі якого, реакцією конденсації з карбонільними сполуками (альдегіди та кетони), вперше були синтезовані відповідні 8-ариліденгідразино-1-*n*-хлоробензилзаміщені теоброміну (4-16). Останні являють собою забарвлені сполуки, нерозчинні в воді, розчинні в гарячому спирті, діоксані, ДМФА.

Будова синтезованих сполук однозначно доведена даними ПМР-спектроскопії (табл.1). Як видно з таблиці 1, в ПМР-спектрі вихідного 8-гідразинотеоброміну (3) фіксуються наступні сигнали протонів (м.ч.): 8,22 (с., 1H) – C8NH; 7,34-7,24 (кв., 4H) – CH_{аром.}; 4,97 (с., 2H) – N₁CH₂; 4,47 (пош.с., 2H) – NH₂; 3,58 (с., 3H) – N₇CH₃; 3,41 (с., 3H) – N₃CH₃, які повністю відповідають наведеній структурі. В спектрах ПМР-8-

Рис. 1 Схема синтезу 8-ариліденгідразино-1-*n*-хлоробензилтеобромінів

ПМР-спектри 8-ариліденгідразино-3,7-диметил-1-п-хлоробензилксантинів (3-16)

№ сп.	R	R ¹	δ-шкала, м.ч.	
			NH	СНаром
3	—	—	8,22 (пош.с., 1H)	7,34-7,24 (кв., 4H)
4	H	C ₆ H ₄ OH-2	11,36 (с., 1H)	7,47-6,81 (м., 8H)
5	H	C ₆ H ₄ OH-3	11,40 (с., 1H)	7,38-6,7 (м., 8H)
6	H	C ₆ H ₄ OH-4	11,18 (с., 1H)	7,45-6,75 (кв., 4H); 7,37-7,25 (кв., 4H)
7	H	C ₆ H ₃ (OH) ₂ -2,4	11,08 (с., 1H), 10,83 (пош.с., 1H)	7,36-7,2 (м., 5H); 6,29-6,25 (м., 2H)
8	H	C ₆ H ₄ OCH ₃ -4	9,66 (пош.с., 1H)	7,58-6,90 (кв., 4H); 7,38-7,24 (кв., 4H)
9	H	C ₆ H ₄ OCH ₃ -3	11,47 (с., 1H)	7,38-6,86 (м., 8H)
10	H	C ₆ H ₄ Br	11,51 (с., 1H)	7,59-7,51 (кв., 4H); 7,37-7,25 (кв., 4H)
11	H	C ₆ H ₃ OCH ₃ -3-OH-4	11,21 (с., 1H)	7,36-7,25 (кв., 4H); 7,18 (с., 1H); 6,98 (д., 1H); 6,76 (д., 1H)
12	H	C ₆ H ₃ (OCH ₃) ₂ -3,4	11,21 (с., 1H)	7,38-7,26 (кв., 4H); 7,23 (с., 1H); 7,09 (д., 1H); 6,91 (д., 2H)
13	H	C ₆ H ₃ OH-2-Br-5	11,48 (с., 1H)	7,66 (с., 1H); 7,36-7,24 (м., 5H); 6,82 (д., 1H)
14	H	C ₆ H ₃ OCH ₃ -2-Br-5	11,45 (с., 1H)	7,84 (с., 1H); 7,43 (д., 1H); 7,37-7,25 (кв., 4H); 6,98 (д., 1H)
15	CH ₃	C ₆ H ₄ OH-4	10,15 (с., 1H)	7,56-7,05 (кв., 4H); 7,39-7,25 (кв., 4H)
16	CH ₃	C ₆ H ₃ OCH ₃	10,25 (с., 1H)	7,64-6,88 (кв., 4H); 7,38-7,26 (кв., 4H)
№ сп.	δ-шкала, м.ч.			
	N ₁ CH ₂	N=CH	NCH ₃	Інші
3	4,97 (с., 2H)	—	3,58 (с., 3H); 3,41 (с., 3H)	4,47 (пош.с., 2H)
4	5,0 (с., 2H)	8,34 (с., 1H)	3,85 (с., 3H); 3,42 (с., 3H)	10,62 (с., 1H)
5	5,0 (с., 2H)	7,97 (с., 1H)	4,0 (с., 3H); 3,39 (с., 3H)	9,3 (пош.с., 1H)
6	5,0 (с., 2H)	7,94 (с., 1H)	3,98 (с., 3H); 3,41 (с., 3H)	9,65 (пош.с., 1H)
7	5,0 (с., 2H)	8,22 (с., 1H)	3,81 (с., 3H); 3,43 (с., 3H)	9,6 (пош.с., 1H)
8	5,0 (с., 2H)	7,98 (с., 1H)	3,83 (с., 3H); 3,43 (с., 3H)	4,0 (с., 3H)
9	5,01 (с., 2H)	8,01 (с., 1H)	3,81 (с., 3H); 3,42 (с., 3H)	4,01 (с., 3H)
10	5,0 (с., 2H)	8,02 (с., 1H)	3,98 (с., 3H); 3,42 (с., 3H)	
11	5,0 (с., 2H)	7,92 (с., 1H)	3,84 (с., 3H); 3,41 (с., 3H)	9,15 (пош.с., 1H); 3,99 (с., 1H)
12	5,02 (с., 2H)	7,98 (с., 1H)	3,8 (с., 3H); 3,42 (с., 3H)	4,02 (с., 3H); 3,72 (с., 3H)
13	5,0 (с., 2H)	8,3 (с., 1H)	3,87 (с., 3H); 3,43 (с., 3H)	10,77 (с., 1H)
14	5,0 (с., 2H)	8,34 (с., 1H)	3,88 (с., 3H); 3,43 (с., 3H)	3,95 (с., 3H)
15	5,01 (с., 2H)	—	3,99 (с., 3H); 3,42 (с., 3H)	9,48 (с., 1H); 2,25 (с., 3H)
16	5,02 (с., 2H)	—	3,88 (с., 3H); 3,43 (с., 3H)	4,02 (с., 3H); 2,26 (с., 3H)

ариліденпохідних (4-16) реєструються всі сигнали протонів синтезованих сполук у відповідному полі з відповідною інтенсивністю.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ХІМІЧНА ЧАСТИНА

ПМР-спектри записані на спектрометрі АС-300 (300 МГц, розчинник – ДМСО, внутрішній стандарт – ТМС). Дані елементного аналізу відповідають розрахованим.

Синтез 8-бромо-1-п-хлоробензилтеоброміну (2)

Суміш 51,8 г (0,2 моль) 8-бромтеоброміну (1), 36 мл (0,21 моль) *n*-хлорбензилхлориду, 24,0 г (0,22 моль) безводного Na₂CO₃, 300 мл диметил-формаміду кип'ячать 5,5 годин, фільтрують, фільтрат охолод-

жують, осад відфільтровують, промивають водою та кристалізують із водного діоксану.

Синтез 8-гідразино-1-п-хлоробензилтеоброміну (3)

Суміш 3,83 г (0,01 моль) 8-бромо-1-п-хлоробензилтеоброміну (2), 4 мл гідразингідрату, 20 мл води, 40 мл діоксану кип'ячать 3 години, додають 40 мл води, розчин охолоджують, осад, що утворився, відфільтровують, промивають водою, ізопропіловим спиртом, ефіром та кристалізують із водного діоксану.

Синтез 8-ариліденгідразино-1-п-хлоробензилтеобромінів (4-16)

При нагріванні розчиняють 1,3 г (4 ммоль) 8-гідразинотеоброміну (3) у суміші 15 мл води, 15 мл ізоп-

ропілового спирту та 10 крапель концентрованої НСІ. До отриманого розчину додають 5 ммоль відповідного альдегіду чи кетону. Кип'ячать 10-15 хвилин, охолоджують, осад відфільтровують, промивають водою, 50% розчином пропанолу-2, ефіром, сушать.

Дані про сполуки 2-16 наведені в таблиці 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА БІОЛОГІЧНА ЧАСТИНА

Антиоксидантну активність (АОА) вивчали *in vitro* методом неферментного ініціювання вільнорадикального окиснення [5]. В якості субстрату використано суспензію яєчних ліпопротеїдів (СЯЛ). СЯЛ готується шляхом гомогенізації яєчного жовтка з фосфатним буфером (рН 7,4). До суспензії додають досліджувані сполуки в концентрації 10⁻³, 10⁻⁵, 10⁻⁷ моль/л. Реакцію вільнорадикального окиснення ініціюють додаванням 25 мМ розчину FeSO₄·7H₂O. Суміш інкубують 60 хвилин при 37°C. Реакцію зупиняють 50% розчином трихлороцтової кислоти з трилоном Б. Після центрифугування протягом 30 хвилин до розчину тіобарбітурової кислоти (ТБК) додають надосадову рідину і кип'ячать на водяній бані протягом 60 хвилин. Забарвлений комплекс малонового діальдегіду з ТБК вилучають додаванням н-бутанолу. Методом спектрофотометрії визначають концентрацію малонового діальдегіду, яка свідчить про інтенсивність процесів вільнорадикального окиснення. Антиоксидантну активність (у відсотках) визначали за формулою:

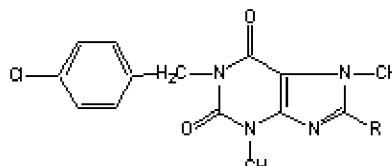
$$AOA = \left(\frac{C_{k1} - C_0}{C_{k1} - C_{k2}} \right) 100\%, \text{ де}$$

C_{k1}, C_{k2} – вміст ТБК-реактивів у контрольних пробах, моль/л;

C₀ – вміст ТБК-реактивів у дослідній пробі, моль/л.

Таблиця 2

Характеристика синтезованих сполук (2-16)

№ сп.	Емпірична формула	T _{топл.} , °C	Вихід, %
2	C ₁₄ H ₁₂ BrClN ₄ O ₂	210-1	95,3
3	C ₁₄ H ₁₅ ClN ₆ O ₂	220-1	91,2
4	C ₂₁ H ₁₉ ClN ₆ O ₃	253-4	85,2
5	C ₂₁ H ₁₉ ClN ₆ O ₃	245-6	79,5
6	C ₂₁ H ₁₉ ClN ₆ O ₃	254-5	90,9
7	C ₂₁ H ₁₉ ClN ₆ O ₄	283-4	87,9
8	C ₂₂ H ₂₁ ClN ₆ O ₃	236-8	83,3
9	C ₂₂ H ₂₁ ClN ₆ O ₃	230-2	83,3
10	C ₂₁ H ₁₈ BrClN ₆ O ₂	242-3	75,0
11	C ₂₂ H ₂₁ ClN ₆ O ₄	234-6	90,4
12	C ₂₃ H ₂₃ ClN ₆ O ₄	237-9	88,1
13	C ₂₁ H ₁₈ BrClN ₆ O ₃	243-5	77,3
14	C ₂₂ H ₂₀ BrClN ₆ O ₃	231-3	30,5
15	C ₂₂ H ₂₁ ClN ₆ O ₃	227-9	88,9
16	C ₂₃ H ₂₃ ClN ₆ O ₃	221-2	80,2

Дані АОА похідних 3-метил-7-п-хлорбензил-8-гідразіноксантину (3-16) наведено в таблиці 3.

Як видно із наведених в таблиці 3, майже всі сполуки в концентрації 10⁻³ моль/л виявляють антиоксидантну дію, яка становить 57,25%-94,29%. Сполуки 5,9,11,12, які в концентрації 10⁻³ моль/л мають досить високі показники антиоксидантної дії, із зменшенням концентрації змінюють дію на протилежну – прооксидантну. Найбільш високу антиоксидантну дію в концентраціях 10⁻³ моль/л виявляють сполуки 3 (91,57%), 13 (94,29%), 15 (94,29%), які за хімічною структурою є іліденопохідними. У вказаній концентрації ці сполуки більш активні ніж еталони порівняння – аскорбінова кислота та тіотриазолін. Сполуки 13,15 після додаткових досліджень можуть бути впроваджені в медичну практику в якості антиоксидантних препаратів.

На основі отриманих даних можна сказати, що наявність гідрокси-, метоксигруп та атома бром, які знаходяться у спряженні з метиліденовою групою у положенні 8 ксантинової молекули, призводить до зростання антиоксидантних показників.

Раніше нами була вивчена АОА іліденопохідних 8-гідразіно-1-п-метилбензилтеоброміну, чим було дове-

Таблиця 3

Антиоксидантна активність 8-ариліденгідразіно-1-п-хлоробензилксантинів

№ сп.	М.м	С, моль/л	АОА, %	№ сп.	М.м	С, моль/л	АОА, %
3	335	10 ⁻³	91,57	11	469	10 ⁻³	80,0
		10 ⁻⁵	35,96			10 ⁻⁵	-13,33
		10 ⁻⁷	37,64			10 ⁻⁷	-13,33
4	439	10 ⁻³	77,54	12	483	10 ⁻³	57,25
		10 ⁻⁵	34,78			10 ⁻⁵	-18,12
		10 ⁻⁷	0,00			10 ⁻⁷	-1,45
5	439	10 ⁻³	61,54	13	518	10 ⁻³	94,29
		10 ⁻⁵	-20,51			10 ⁻⁵	80,0
		10 ⁻⁷	-25,61			10 ⁻⁷	62,86
6	439	10 ⁻³	76,92	14	532	10 ⁻³	85,00
		10 ⁻⁵	35,90			10 ⁻⁵	48,24
		10 ⁻⁷	10,26			10 ⁻⁷	54,71
7	455	10 ⁻³	83,33	15	453	10 ⁻³	94,29
		10 ⁻⁵	20,0			10 ⁻⁵	60,0
		10 ⁻⁷	0,00			10 ⁻⁷	51,43
8	453	10 ⁻³	78,26	16	467	10 ⁻³	88,82
		10 ⁻⁵	33,33			10 ⁻⁵	30,29
		10 ⁻⁷	37,68			10 ⁻⁷	23,24
9	453	10 ⁻³	84,78	*	188	10 ⁻³	60,87
		10 ⁻⁵	-21,74			10 ⁻⁵	39,13
		10 ⁻⁷	-2,9			10 ⁻⁷	76,09
10	502	10 ⁻³	89,33	**	246	10 ⁻³	33,90
		10 ⁻⁵	39,89			10 ⁻⁵	22,60
		10 ⁻⁷	25,84			10 ⁻⁷	7,63

Примітка: * – еталон порівняння (аскорбат);

** – еталон порівняння (тіотриазолін).

дено перспективність подальшого пошуку антиоксидантів в ряду похідних теоброміну [6]. З метою отримання нових перспективних похідних теоброміну нами була проведена модифікація молекули за рахунок введення атому хлору в *n*-положення бензильного радикалу при першому атомі нітрогену. Вивчення антиоксидантної дії показало доцільність модифікації тому, що майже всі сполуки (**4,6,7,10,15,16**) за показником АОА перевищують аналоги на 1-*n*-метилбензилтеоброміні. Лише *m*-гідроксибензиліденпохідне (**5**) є виключенням із закономірності.

Для остаточних висновків щодо впливу замісників на АОА похідних теоброміну необхідно значно розширити коло синтетичних 1,8-дизаміщених теоброміну.

ВИСНОВКИ

1. Розроблено препаративний метод синтезу 8-ариліденгідразіно-1-*n*-хлорбензилтеобромінів;

2. Проведено ПМР-спектроскопічне вивчення синтезованих сполук;

3. Методом неферментного ініціювання вільнорадикального окиснення вивчена антиоксидантна дія отриманих речовин. Встановлено, що введення атому хлору в *n*-положенні бензильного замісника при 1 атомі нітрогену суттєво збільшує антиоксидантну активність синтезованих похідних теоброміну. Показана перспектива подальшого пошуку антиоксидантних сполук серед похідних теоброміну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Патент 18713 Україна, МПК C07D473/04. 1-п-Метилбензил-8-м-метоксибензиліденгідразинотеобромін, який виявляє антиоксидантну дію. / Романенко М.І., Іванченко Д.Г., Жмурін Р.В. та ін.-Заявл. 29.05.2006.
2. Романенко М.І., Іванченко Д.Г., Жмурін Р.В. та ін. Синтез, фізико-хімічні та антиоксидантні властивості іліденпохідних 8-гідразіно-1-п-метилбензилтеоброміну // Запорозький медичинський журнал.-2005.-№5.-С.144-147.
3. Романенко М.І., Іванченко Д.Г., Самура Б.Б. та ін. Синтез, фізико-хімічні та біологічні властивості 8-амінопохідних 1-бензилтеоброміну // Запорозький медичинський журнал.-2006.-№3.-С.142-146.
4. Eckstein M., Gorczyca M, Zlyc A. Uber die oxidative bromierung von methylxantinen // Acta-Pharm.-Jugoslav.-1972.-№4.-P.133-136.
5. Pat. 5726063 USA, G01N 33/52. Method of colorimetric analysis of malonic dialdehydes and 4-hydroxy-2-enaldehydes as indexes of lipid peroxidation, kits for use in said method and their preparation / D. Gerard-Monnier, I. Erdelmeir, J Chaudiere, J. Yadan. -appl. №702197, date of patent Mar. 10, 1998.
6. Романенко М.І., Іванченко Д.Г., Жмурін Р.В., Євсєєва Л.В., Шкода О.С., Милосердова Г.В., Крисанова Н.В., Беленічев І.Ф., Павлов С.В. Синтез, фізико-хімічні властивості іліденпохідних 8-гідразіно-1-п-метилбензилтеоброміну // Запорозький мед. журнал.-2005.-№6.-2005.-С.144-147.

Надійшла 11.12.2007р.

Д.Г.Іванченко, Н.І.Романенко, М.В.Глущенко, А.В.Милосердова, І.Ф.Беленічев

Синтез и изучение антиоксидантного действия производных 8-арилденгидразино-1-п-хлорбензилтеоброминов
Синтезирован ряд производных 8-арилденгидразино-1-п-хлорбензилтеоброминов, структура которых подтверждена методом ПМР-спектроскопии. Антиоксидантная активность синтезированных соединений изучалась методом свободнорадикального окисления. Показана перспектива изучения антиоксидантов в ряду производных 8-арилденгидразино-1-п-хлорбензилтеобромина.
Ключевые слова: синтез, антиоксидантное действие, ПМР-спектроскопия, ксантин, теобромин

D.G.Ivanchenko, N.I.Romanenko, M.V.Gluschenko, A.V.Miloserdova, I.F.Belenichev

Synthesis and studying antioxidative actions of 8-arylidenehydrazino-1-p-chlorobenzyltheobromine derivatives

It was developed the preparative way for the synthesis of 8-arylidenehydrazino-1-p-chlorobenzyltheobromine derivatives. The obtained compounds were estimated using the PMR-spectroscopy. The antioxidative activity of the synthesized compounds was studied by the method of a free-radical oxidation initiation. It was shown the ability for research of 8-arylidenehydrazino-1-p-chlorobenzyltheobromine derivatives with antioxidative activity.

Key words: synthesis, antioxidative activity, PMR-spectroscopy, xantine, theobromine

Відомості про авторів:

Іванченко Д.Г., асистент кафедри біологічної хімії ЗДМУ;

Романенко М.І., д.фарм.н., професор, завідувач кафедри біохімії ЗДМУ;

Глущенко М.В., студентка IV курсу фарм. факультету ЗДМУ;

Милосердова Г.В., ст. лаборант кафедри біологічної хімії ЗДМУ;

Беленічев І.Ф., д.біол.н., професор, завідувач кафедри фармакології ЗДМУ.

Адреса для листування:

Романенко Микола Іванович, 69035, м.Запоріжжя, пр.Маяковського 26, ЗДМУ, кафедра біологічної хімії.

Тел.: (0612) 34-24-42. E-mail: romanenko@zsmu.zp.ua